

שונה אבל לא שונא

מערך שיעור לקראת הבחירות [ובכלל]: איך אפשר לחלוק, להתווכח ולחשוב אחרת – ועדיין להיות יחד?

מטרת השיעור:

להתנסות בניהול דיון ערכי ומורכב על השסעים בחברה הישראלית, להניע תהליך פדגוגי המעביר עמדות וגופים מסטטוס של "לא לגיטימי" (פסילה מוחלטת) להבנה של לגיטימיות דמוקרטית (גם בהיעדר הסכמה), ולבחון כיצד מונעים מהשוני בחברה (להיות **שונה**) להפוך לשנאה (להיות **שונא**).

חידע כללי ועזרים

- **קהל יעד:** חטיבה עליונה
- **משך זמן:** 30-45 דקות
- **עזרים נדרשים:** 3 בריסטולים גדולים מאוד, טוש עבה לכתיבת הקטגוריות, הדפסת כרטיסיות.
- **עזרים מצורפים:** כרטיסיות מעוצבות של דמויות, גופים ומוסדות, מקבץ שאלות סקרניות לטובת ההנחיה.

מהלך השיעור וחלוקת זמנים

1. הכנת המרחב ופתיחה (5 דקות)

סידור המרחב: הנחת שלושת הבריסטולים הגדולים בזה אחר זה במרכז החדר:

- **קצה ימני:** לגיטימי
- **מרכז:** יחסים מורכבים
- **קצה שמאלי:** לא לגיטימי

פתיח: "החברה הישראלית מורכבת מקבוצות וגופים שונים מאוד. האתגר שלנו היום הוא לבחון את המרחק שבין המילה '**שונה**' למילה '**שונא**'. נבדוק איפה עובר הגבול האישי והחברתי שלנו, בין אי-הסכמה אפשרית לבין פסילה מוחלטת של הלגיטימיות של האחר."

2. שלב הבחירה והנימוק (15-20 דקות)

- כל משתתף בוחר כרטיסיית תוכן (שם של מנהיג, גוף תקשורת, ארגון או מוסד).
- בתורו, המשתתף מציב את הכרטיסיה על אחד מהבריסטולים ומנמק את בחירתו.
- כלל ברזל לדיון: לאחר הנימוק, שאר המשתתפים רשאים להפנות אליו אך ורק "שאלה סקרנית" (למשל: "מה גרם לך לראות בגוף הזה 'לא לגיטימי' ולא 'יחסים מורכבים'?" או להציע נימוק אלטרנטיבי במיקום שונה. אין לתקוף את הבחירה.

3. "שבירת המרכז" (5 דקות - לפי צורך)

- אם המשתתפים נוטים לברוח לשיבוץ בטוח בבריסטול האמצעי ("יחסים מורכבים"), המנחה מוציא פיזית את בריסטול האמצעי.
- המשתתפים נדרשים להכריע: האם הדמות או הגוף פועלים בתוך גבולות הלגיטימציה הדמוקרטית, או מחוצה לה.

4. תמונת מראה, עיבוד ורפלקציה (10-15 דקות)

התבוננות חזותית בשיבוצים שנוצרו על הרצפה וניהול דיון מסכם בישיבה סביב המפה הכיתתית.

שאלות מנחות לדיון המסכם:

- **התבוננות על התוצר:** מה משקפת לנו התמונה שנוצרה על הרצפה על הכיתה ועל החברה הישראלית?
- **בירור מושג הלגיטימציה:** מה ההבדל בין "אני מתנגד בכל תוקף לדרך של הגוף/האדם הזה" לבין "הוא לא לגיטימי"?
- **מ'שונה' ל'שונא':** מתי במהלך הדיון התייחסנו לקבוצה כ"שונה", ומתי חצינו את הקו להתייחסות כאל "שונא" או אויב?
- **כלי השאלה הסקרנית:** האם השאלות הסקרניות עזרו לכם לראות מורכבות? האם מישהו שוקל להזיז כרטיסיה בעקבות ההקשבה?
- **חיים משותפים:** אם כל כך הרבה מוסדות, מנהיגים וגופים נתפסים כ"לא לגיטימיים" בעיני חלקים בחברה – איך יוצרים תשתית לחיים משותפים?

סרטון: הרב שמואל אליהו ודוד שוקן

היכולת שלי לראות נקודת אמת בדעה שנויה במחלוקת יוצרת אהבה ומונעת שנאה.

דגשים כדגויים להנחיה

- **גודל הבריסטולים:** כדאי להשתמש בבריסטולים גדולים במיוחד כדי לייצר נוכחות פיזית בולטת במרכז החדר.
- **עיצוב הכרטיסיות:** עיצוב נקי וברור של הכרטיסיות מגביר את רמת הרצינות וההתכוונות של התלמידים. מצ"ב עזרים.
- **שמירה על גבולות השיח:** תפקיד המנחה לוודא שהשאלות שנשאלות הן אכן "שאלות סקרניות" ולא התקפות אישיות.

עזרים:

1. כרטיסיות מעוצבות.

2. **בנק שאלות סקרניות להנחיית דיון עם נוער:** פירוט והסבר בחוברת "דיבור המתחיל".

החוברת נמצאת גם באתר יסודות וגם מודפסת אצל המנהלים.

להלן הצעה לבנק שאלות סקרניות המותאמות לשימוש במהלך הדיון בכיתה, ככלי עזר למנחה או לחלוקה למשתתפים:

1. שאלות ברור ורקע (להבנת מקור העמדה)

- "מה במפגש שלך עם הגוף או הדמות הזו (מידע שקראת, אירוע שראית או ניסיון אישי) הוביל אותך לשבץ אותם במיקום שבחרת?"
- "אילו היית צריך להסביר את העמדה שלהם למישהו שלא שמע עליהם מעולם – איך היית מתאר את המטרה המרכזית שלהם?"

2. שאלות להפרדת עובדות מפרשנות (מודל "רואה-חושב-שואל")

- **עובדות (רואה):** "מהן הפעולות או ההצהרות הספציפיות של הגוף הזה שאתה מתנגד להן?"
- **פרשנות (חושב):** "איזו כוונה או משמעות אתה מייחס למעשים האלו? מהו החשש המרכזי שעולה בך מולם?"
- **גבול הלגיטימיות (שואל):** "מה ההבדל בעיניך בין דעה או פעולה שהיא מעצבנת ומעוררת מחלוקת, לבין כזו שהיא לא לגיטימית בדמוקרטיה?"

3. שאלות לבירור עומק המחלוקת ("במאי קא מיפלגי")

- "על איזה ערך חשוב או צורך אמיתי בחברה הישראלית לדעתך הדמות הזו מנסה להגן, גם אם אתה מתנגד לדרך שלה?"
- "מהו לדעתך החשש העמוק ביותר של מי שמזדהה עם הגוף הזה?"
- "באילו נקודות עקרוניות אתה מרגיש שיש ביניכם את המחלוקת העמוקה ביותר?"

4. שאלות לחיפוש נקודות הסכמה ומפגש ("אימא מודי ליה" / "ולא פליגי")

- "האם יש היבט כלשהו בפעילות שלהם, אפילו שולי או נקודתי, שאתה מסוגל להבין או להסכים איתו?"
- "האם שמעת כאן נימוק ממישהו אחר שגרם לך להבין שיש היגיון או מורכבות בעמדה שונה משלך?"
- "אילו מטרות משותפות (למשל, ביטחון, שגשוג או שמירה על המרחב הציבורי) עשויות להיות לנו ולהם למרות המחלוקת הקשה?"

5. שאלות רפלקציה ועיבוד הדיון (מ'שונה' ל'שונא')

- "איך זה הרגיש להקשיב למישהו שהציב כרטיסיה של דמות שחשובה לך במיקום של 'לא לגיטימי'?"
- "באילו רגעים בדיון הרגשת שהשיח הופך משיח על 'שוני' (דעות שונות) לשיח של 'שנאה' (פסילה מוחלטת)?"
- "האם השימוש בשאלות סקרניות עזר לך לראות את המורכבות של הנושא בצורה שונה?"

